

שפיכות דמים בסעודת פורים!?

על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ל"א

שיחה מעובדת לתג הפורים

שוב את רבי זירא, למרות שידע שעלול לקרות שוב מה שקרה בשנה שעברה...

זאת ועוד: הסיבה לכך שרבי זירא לא נענה להצעתו של רבה היתה בגלל שלא היה בטוח שיתרחש שוב נס שרבה יוכל להחיותו כבשנה הקודמת. הווה אומר: לו היה רבי זירא בטוח שגם בשנה זו יקרה נס - היה מסכים לחגוג סעודת פורים ביחד עם רבה, בו-בזמן שיש חשש שרבה יעשה שוב מה שעשה בשנה שעברה! ונשאלת השאלה: מדוע באופן עקרוני רבי זירא הביע נכונות לסעודת יחד עם רבה? וכי היה חסר לו 'הרפתקאות' לפורים?⁴

בהכרח לומר, שעל-אף שרבה גרם לרבי זירא פירוד הנשמה מן הגוף, בכל זאת לא היה בכך משום שפיכות-דמים.

להבנת הדברים, נוכל להיעזר בדברי חז"ל אודות מיתתם של נדב ואביהוא שהיה אף הוא בעטיו של שתיית יין במידה רבה - "שתויי יין נכנסו למקדש"⁵. גם כאן עולה אותה תמיהה: כיצד ייתכן שצדיקים כנדב ואביהוא שהקב"ה אומר עליהם "בקרובי אקדש" (כדברי משה לאהרן "עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך"⁶), יכשלו בעניין שלילי ויכנסו שתויי יין למקום המקודש ביותר - למקדש!?

ומבואר בזה על יסוד דברי האור-החיים הקדוש⁷, שנדב ואביהוא מתו בגין גודל תשוקתם להתקרב לקב"ה בכלות הנפש; וזהו הפירוש "שתויי יין נכנסו למקדש", שהם שתו הרבה יין כדי שיוכלו להתעסק בסודות התורה, 'ינה של תורה', כמאמר חז"ל "נכנס יין יצא סוד", ובשל ריבוי סודות התורה כלתה נפשם לקב"ה - כלשון הפסוק "בקרבתם לפני ה' (ואז -) וימותו"⁸.

ז"ל מספרים על סעודת פורים יוצאת-דופן בתולדות עם-ישראל, וכך הוא תוכן הסיפור¹: רבה ורבי זירא ישבו לסעודת פורים משותפת והרבו בשתיית יין עד כדי שכרות כמצות היום; במהלך הסעודה "קם רבה - שחטיה לרבי זירא", לאחר זמן התפלל עליו רבה והחיה אותו באופן ניסי. כעבור שנה, הציע רבה לרבי זירא לבוא ולהשתתף עימו שוב בסעודת פורים, אולם רבי זירא סירב באמתלא ש'לא כל יום קורים ניסים', כלומר, הוא לא היה בטוח שיתרחש שוב נס ויהיה ביכולתו של רבה להחיותו.

זהירות! מ'כלות הנפש'

כאשר הגיע אדמו"ר הזקן (מעיר מגוריו, ליטא) למגיד ממזריטש כדי לדלות מתורתו - תורת החסידות, סוכם, שאדמו"ר הזקן ילמד תורת הנגלה עם בנו של המגיד - רבי אברהם המלאך, ורבי אברהם המלאך ילמד תורת החסידות עם אדמו"ר הזקן.

באחד הימים, לאחר שלמדו עניין עמוק בתורת החסידות, הוציא אדמו"ר הזקן 'ביגל' עם חמאה ואכל בנעימות... שאלו רבי אברהם: כיצד ייתכן שלאחר לימוד כה נעלה מתיישבים לאכול דבר גשמי וטעים במיוחד!?

השיב אדמו"ר הזקן בפשטות, שבעת הלימוד והעיסוק בתורת החסידות הרגיש שעוד מעט הוא מגיע לכלות הנפש... לפיכך הוכרח לאכול תיכף ומיד מאכל ערב כדי שנשמחו לא תיפירד מהגוף בכלות הנפש, שכן תכלית הבריאה היא שיהיו נשמות בגופים דווקא - כדברי הנביא ישעיה "לא לתהוה בראה [כי אם] לשבת יצרה".

סיפור זה מעורר מספר תמיהות:

לכל לראש, כיצד ייתכן שרבה² נכשל באיסור כה חמור של שפיכות-דמים, וכי היותו במצב של שכרות מצדיק לעשות מעשה חמור שכזה!?

המהרש"א כתב לבאר, שלא היה כאן עניין של מיתה, אלא, רבה 'לחץ' עליו לשתות יותר

מדי עד ש"חלה ונטה למות". אולם על-פי פשט הסיפור לא ניתן לומר כך, שכן, מסופר שלאחר מעשה ביקש עליו רבה רחמים והחיה אותו! בנוסף, אף אם נסביר שרבה לא שחט ממש את רבי זירא, עדיין לא מובן, שהרי סוף-כל-סוף הזיק הדבר לבריאותו³!

התמיהה מתחזקת יותר לאור המשך הסיפור שבשנה שלאחר מכן הזמינו פעם נוספת, הרי בזוכרו מה חולל לרבי זירא בפורים הקודם - לא היה על רבה להזמינו שוב ללא כל היסוס! בפועל, לא זו בלבד שלא מצינו שרבה עשה על-כך תשובה וחרטה, אלא עוד זאת, הוא הלך להזמין

¹ מסכת מגילה דף ז' עמוד ב'. מועתק בזה לשון הגמרא: "אמר רבא מייחב איניש לבסומי [להשתכר] בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום, קם רבה שחטיה לרבי זירא. למחר בעי רחמי ואחיייה. לשנה [הבאה], אמר ליה: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי, אמר ליה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא".

² ראה גם תניא פרק א', ובפרק י"ג מבואר שרבה העריך את עצמו שהוא במדרגת ה'בינוני', אך לאמיתו של דבר היה צדיק (צדיק על-פי ספר ה'תניא')!

³ הוכחה נוספת שדברי הגמרא הם כפשוטם, היא מכך שרבינו אפרים הסיק מסיפור מחרוזת זה שאין חיוב להשתכר בפורים - כדי למנוע תוצאות בלתי-רצויות (הובא בבית-יוסף אורח-חיים סימן תרצ"ה ועוד); ואם לא היה בכך משום 'שחטיה' כפשוטה - לא היה מקום לחשוש ולבטל חיוב זה.

⁴ והרי אסור לאדם לעמוד במקום סכנה (מסכת שבת דף ל"ב עמוד א').

⁵ הובא בפירוש רש"י פרק י' פסוק ב'.

⁶ רש"י פרק י' פסוק ג'.

⁷ תחילת פרשת אחרי.

⁸ לפיכך, מיד לאחר מכן מצווה התורה לא לשתות יין דרך שכרות - שכאשר שותים יין שבתורה יש להיזהר שלא לבוא כתוצאה מכך לידי שכרות, כלות הנפש. ומאחר שנדב ואביהוא נכנסו "שתויי יין למקדש" קודם הציווי - משום כך אמר משה שעליהם נאמר

אמנם לפי האמור, לא ברור, כיצד הביא רבה את רבי זירא לכלות הנפש, בו-בזמן שהכוונה האלוקית היא שיהיו נשמות בגופים, "לשבת יצרה" ? אלא ניתן לומר שרבה חשב והעריך את רבי זירא שהוא בערכו ואין כל חשש שיגיע לכלות הנפש. יתירה מזו: מאחר שהיה בכוחו של רבה להחזיר את נשמתו, לא היה בכך כל בעיה, שכן, מיד לאחרי פורים, שמסתיימת העבודה של "עד דלא ידע"¹³, יש לחזור למימוש ייעוד הבריאה - להיות נשמה בגוף, ועל-כן ביקש עליו רבה רחמים והחיה אותו כדי שיוכל למלא את תפקידו בעולם-הזה.

כעת נוכל להבין את סיום הסיפור, כיצד זה שרבה לא היסס להזמין שוב את רבי זירא לסעודת פורים, שכן, היה זה מתוך כוונה שגם בשנה זו יפעל אצל רבי זירא עליו גדול כזה עד לכלות הנפש, ומיד לאחרי פורים יחזור ויחיהו (בהתאם לכוונה העליונה), ויהיו ברבי זירא שתי מעלות: המעלה של כלות הנפש והמעלה של מילוי הכוונה העליונה.

ועל-כך ענה לו רבי זירא, שאמנם יש בו רצון עז לערוך עימו את סעודת הפורים ולבוא שוב לעילוי של כלות הנפש¹⁴, אבל, מאחר ותכלית הכוונה היא שיהיו נשמות בגופים, לכן הוא חושש שלאחר שיגיע לכלות הנפש - לא תרצה נשמתו לרדת למטה, ומי יודע אם גם בפעם הזאת יצליח רבה לפעול נס כזה שנשמת רבי זירא תרצה לרדת ולהתלבש שוב בגופו - "לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא"¹⁵.

הלימוד שיש להפיק מכך בעבודת ה': כשם שיש חיוב להשתכר בפורים באופן של "עד דלא ידע", כנפסק להלכה, ולא חוששים שזה יגרום לתוצאות בלתי-רצויות; כך יש חיוב בלימוד סודות התורה - שתיית "ינה של תורה", עד שיגיע האדם למצב של 'שכרות' וביטול מציאותו, ולא חוששים שזה יביא אותו להנהגה של פרישות מן העולם, אלא אדרבה - על-ידי מילוי חובה זו בפורים, תתווסף אצלו חיות בעבודת ה' של כל השנה, בעשיית דירה לקב"ה בעולם הזה הגשמי.

הדברים מקבלים תוספת הסבר לאור דברי השל"ה⁹, שהסיבה לכך שמצינו צדיקים שנהגו לשנות יין בזמן הסעודה, היא, מפני שיין גורם לשמחה יתירה, וממילא כוח השכל מתחזק, ומתוך כך יש להם נכונות לגלות סודות ורזי תורה - "נכנס יין יצא סוד".

באופן דומה יש להסביר בנוגע לעניינינו:

מדברי חז"ל עולה, שגם רבה וגם רבי זירא השתכרו¹⁰, כלומר, שניהם שתו יין במידה רבה על-מנת שיתחזק אצלם כוח השכל ויוכלו להתעסק בסודות נעלים ביותר של התורה (כדברי השל"ה). וכך היה, כתוצאה משתיית היין עסקו בשתיית "ינה של תורה", סודות ורזי תורה; אולם במהלך הסעודה, גילה רבה¹¹ לרבי זירא סודות נעלים ביותר והעלה אותו לדרגות גבוהות ונשגבות שלא היה יכול להכילם בתוכו, ויצאה נפשו ב'כלות הנפש' (כפי שהיה אצל נדב ואביהוא).

אך יחד עם זאת, לרבה לא קרה דבר, שכן, בהיותו אדם בעל כלי-שכל רחבים, מוחין דגדלות, היה ביכולתו להכיל את הסודות הנעלים הללו. הדבר אף נרמז בשמותיהם - רבה מורה על עניין של גדלות ורחבות המוחין, ואילו רבי זירא מורה על עניין של קטנות, מלשון זעירא.

נמצא איפוא, שלרבי זירא היה פירוד הנשמה מן הגוף - כפשוטו, ויחד עם זאת לא עבר בכך רבה על איסור שפיכות-דמים, לא במישרין ואף לא בעקיפין, שכן, אין הכוונה שרבה 'שחט' חלילה את רבי זירא במובן הפשוט, אלא, היה זה ביטוי של כלות הנפש לה' שבא כתוצאה מעיסוקם בסודות נעלים ונשגבים בתורה - שלא כפי ערך דרגתו של רבי זירא.

לאור זאת, ניתן להבין מדוע השתמשו חז"ל בביטוי "שחטיה לרבי זירא", שהרי לכאורה מתאים יותר היה לכתוב לשון של הריגה, 'קטליה לרבי זירא' וכיוצא-בזה ולא בלשון שחטיה הנופל על שחיטת בעלי-חיים !? אלא, מבואר בספרים, שעניינה של שחיטת בעלי-חיים היא לטובתם, כי על-ידי-זה מכשירים אותם לאכילת אדם, ובכך הם מתעלים מסוג ה'חי' ונכללים בסוג ה'מדבר', ונעשים דם ובשר כבשרו של ה'מדבר'¹².

⁹ "בקרובי אקדש" - "שהם גדולים ממני וממך" [ראה בהרחבה במסגרת זו לפרשת אחרי].

¹⁰ שער האותיות (פד, ב).

¹¹ כפירוש רש"י: "איבסום - נשתכרו" (לשון רבים).

¹² בכך יובן דיוק הלשון "קם רבה", שקם והתעלה לדרגה נעלית ביותר והחל לגלות סודות נעלים ונשגבים (ראה פירוש רש"י על הפסוק "ויקם שדה עפרון" - "תקומה היתה לו").

¹³ זהו הטעם הפנימי להיתר שחיטת בעלי-חיים חרף איסור 'צער בעלי חיים', שכן, באמצעות השחיטה הם מתעלים לדרגת

ה'מדבר'. כך גם משמע מדברי חז"ל (חולין דף ל' עמוד ב') "אין 'ושחט' אלא 'ומשך'", שעניינה של שחיטה היא משיכה והעלאה.

¹³ בכך מתוורץ מדוע המתין רבה עד למחרת יום הפורים ולא התפלל עליו מיד, שכן, רק ביום זה חל החיוב להיות באופן של "עד דלא ידע".

¹⁴ על-דרך אמירת רבי עקיבא "מתי יבוא לידי ואקיימנה".

¹⁵ באופן נוסף יש להסביר: רבה חשב שבמשך השנה התעלה רבי זירא למדרגה עליונה יותר, כך שביכולתו כבר להשיג סודות עמוקים בתורה בלי שייצא מכך עניין של 'כלות הנפש', ומשום כך הזמינו שוב לסעודת פורים. אולם רבי זירא ענהו שהוא נשאר עדיין במצב של 'זעירא', כך שיש חשש שיבוא לידי כלות הנפש כתוצאה מהשגת רזי התורה העמוקים ויצטרך לנס של תחיית המתים, ו"לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא".